

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА КОНТРОЛЬ У ЛІСОВІЙ ГАЛУЗІ

НТУ «Дніпровська політехніка»

Бузовська Альона Олегівна

Науковий керівник: к.т.н., доц. Тюрня Юлія Іванівна

Від початку існування та дотепер людина тісно взаємопов'язана з лісом, оскільки для неї він може бути місцем перебування та захисту, ресурсом для добування їжі, можливістю для відновлення психічного та фізичного стану. Більш того, завдяки лісу у природі стабілізується співвідношення поверхневого та ґрунтового стоку, що впливає на формування запасів питної води. Він також є джерелом тепла та енергії, підтримує родючість ґрунтів, захищає від вітрових та водних ерозій, стримує повені. Відповідно можна стверджувати, що ліс виконує одну з ключових ролей щодо підтримання природного стану біосфери та набуває надзвичайно важливого значення для життєдіяльності людини.

Відомо, що сьогодні однією з найбільших екологічних проблем в Україні є погіршення стану лісів та збільшення обсягів їх вирубування, що може досягати критичного рівня особливо у зимовий період. Лісові правопорушення стали серйозною проблемою, адже призводять до знищення лісових масивів, зменшення біорізноманітності, створюють загрози здоров'ю та життю людей, які мешкають в околицях лісу.

Так, за даними Державного агентства лісових ресурсів, у 2019 році обсяги незаконних рубок лісу склали 118 тисяч кубометрів (для порівняння, у 2018-му було 17,7 тисячі кубометрів). Державі це завдало збитків на 814 млн гривень [1]. На наш погляд, основними причинами, які можуть впливати на незаконне вирубування лісів, є відсутність належної правової охорони та контролю з боку відповідальних осіб або їх небажання виконувати свої посадові обов'язки щодо дотримання вимог екологічного законодавства у лісовій галузі.

Аналізуючи чинне національне законодавство у сфері охорони лісів, встановлено, що наразі існує чимало нормативних актів, які регулюють порядок охорони лісів України, зокрема до таких можна віднести: Лісовий кодекс України [2], постанову Верховної Ради України від 05.03.1998 № 188/98-ВР «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» [3], наказ Держкомлісгоспу України від 27.12.2004 № 278 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в лісах України» [4], розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р «Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року», указ Президента України від 07.06.2021 № 228/2021 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів» [5]. Главою 16 Лісового кодексу України визначено, що організація охорони і захисту лісів передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на збереження лісів від пожеж, незаконних рубок, пошкодження, ослаблення та іншого шкідливого впливу [2]. Варто також зазначити, що п. 1 ч. 2 ст. 105 Лісового кодексу України визначено, що особи, винні у незаконному вирубуванні та пошкодженні дерев і чагарників, несуть відповідальність за порушення лісового законодавства [2].

Відповідно Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) встановлено, що за незаконну порубку і пошкодження дерев передбачено накладення штрафу на громадян від тридцяти до шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 65) [6]. Але постає питання про ефективність застосування на практиці адміністративних стягнень до винних осіб. Тому з метою з'ясування дієвості та результативності адміністративних санкцій за незаконну рубку дерев було проаналізовано відповідну судову практику.

Досліджуючи судові рішення №97610736 від 11.06.2021 по справі 345/1965/21, з'ясовано, що за ст. 65 КУпАП Незаконна порубка, пошкодження та знищення лісових культур і молодняка до адміністративної відповідальності був притягнутий житель одного із сіл Івано-Франківської області, який вчинив самовільну рубку граба звичайного, заподіявши шкоду лісовому господарству.

Оскільки основним видом адміністративних стягнень за «лісові» правопорушення є штраф, на винну особу було накладено адміністративне стягнення у вигляді штрафу розміром 510 грн. Також враховуючи особливості застосування цивільної відповідальності за порушення екологічного законодавства, відповідно до ст. 69 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», встановлено, що шкода, заподіяна внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, підлягає компенсації у повному обсязі [7]. Таким чином, винна особа окрім штрафу зобов'язана буде сплатити лісовому господарству збитки у розмірі 17779,64 грн, що розраховані згідно додатку 1 до постанови КМУ №665 від 23 липня 2008 року «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу» [8]. Як додатковий вид адміністративних стягнень у правопорушника було вилучено бензопилу, оскільки відповідно до ст. 24 КУпАП конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду [6]. З огляду на прийняте судом рішення можна стверджувати, що чинне національне законодавство забезпечує належну правову охорону лісів за умови здійснення своєчасного та ефективного контролю з боку відповідальних осіб за дотриманням вимог екологічного законодавства.

Беручи до уваги основні завдання, передбачені Державною стратегією управління лісами України, наразі потребує удосконалення саме система контролю за веденням лісового господарства [9]. Водночас відповідно до указу Президента України від 07.06.2021 № 228/2021 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів» нагальним наразі є сприяння реалізації ініціатив громадських об'єднань щодо участі в заходах з охорони, захисту, відтворення лісів, залучення до таких заходів населення, насамперед молоді, а також організація й проведення інформаційно-освітніх та виховних заходів, спрямованих на формування у населення екологічного світогляду, поширення інформації про необхідність збереження та відтворення лісових ресурсів [5].

Підсумовуючи розгляд питання правової охорони та контролю у лісовій галузі можна зробити певних висновків. По-перше, система контролю за веденням лісового господарства потребує удосконалення. Застосування для цього онлайн-сервісу «Ліс у смартфоні» дозволить зменшити кількість випадків незаконної вирубки дерев, оскільки сервіс є е-реєстром заготівлі деревини та має онлайн-карти рубок. Користувач цього сервісу має можливість самостійно перевіряти інформацію щодо заготівлі деревини, ознайомившись з переліком лісорубних квитків на заготівлю деревини або перевірити на карті законність здійснення рубок дерев. Своєю чергою це дозволить залучити населення до громадського контролю за веденням лісового господарства.

По-друге, з метою залучення населення до заходів охорони, захисту та відтворення лісів першочерговим є проведення просвітницької роботи з формування екологічно спрямованої суспільної думки щодо значення громадського контролю у лісовій галузі.

Таким чином захист лісів і забезпечення їх сталого управління є важливим завданням, яке повинно бути вирішене на всіх рівнях – від державного до громадського.

Перелік посилань

1. Лісова галузь у 2020 році: підсумки колегії. Державне агентство лісових ресурсів України. URL: <https://forest.gov.ua/news/lisova-galuz-u-2020-roci-pidsumki-kolegiyi>.

2. Лісовий кодекс України. Закон України від 21.01.1994 № 3852 XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3852-12>.

3. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 № 188/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/188/98-%D0%B2%D1%80>.

4. Про затвердження Правил пожежної безпеки в лісах України. Наказ Держкомлісгосп України від 27.12.2004 № 278. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0328-05>.

5. Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів. Указ Президента України від 07.06.2021 № 228/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/228/2021>.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>.

7. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

8. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2008 № 665. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/665-2008-%D0%BF>.

9. Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1777-2021-%D1%80>.